

Talarmanus

För Tema Fairtrade i skolans år 1-6

Hej!

Vad roligt att du vill berätta om Fairtrade i skolans år 1-6! Den här presentationen är framtagen för att underlätta för dig som är ambassadör, lärare eller medlem i en styrgrupp för Fairtrade City och som vill vara med och föra en dialog med barn och elever om Fairtrade. Därmed bidrar du till att öka elevernas kunskap som framtida konsument.

- Fairtrade Sverige vill ge föreläsare, barn/elever samt deras lärare ett redskap och förståelse för vad Fairtrade är.
- Fairtrade Sverige vill ge en handlingsberedskap för barn och elever att på ett enkelt och konstruktivt sätt göra skillnad för odlare, anställda och deras barn och familjer i utvecklingsländer.

Presentationen är upplagd så att du kan välja de PowerPoint-bilder som känns viktigast och du väljer också de övningar som passar just den elevgrupp du träffar. Läs gärna igenom hela manuset innan du sätter igång.

Talarmanuset är inte tänkt att följas ord för ord utan är ett stöd för dig och en källa till information. Det finns också hänvisningar till ytterligare fördjupning om så önskas. Läs gärna igenom kommunikationsskolan nedan för tips på hur du kommunicerar kring Fairtrade.

Undrar du över något så tveka inte att höra av dig till oss på telefon 08-1220 89 00 eller mail info@fairtrade.se.

Stort lycka till och tack för ditt engagemang, du gör skillnad!

Med varma hälsningar
// Fairtrade Sverige

Liten kommunikationsskola

Huvudbudskap

- Fairtrade är handel. Om vi konsumenter efterfrågar varor som är producerade med respekt för mänskliga rättigheter så får vi det. Genom att flytta handen några decimeter i butikshyllan och välja en Fairtrade-märkt produkt kan du bidra till en positiv samhällsutveckling i världens utvecklingsländer.
- Fairtrade är ett enkelt sätt att göra skillnad.

Ton

- Förmedla trovärdighet. När konsumenten köper en Fairtrade-märkt produkt garanteras att internationella Fairtrade-kriterier är uppfyllda. Budskapet ska vara trovärdigt, lova aldrig mer än kriteriernas faktiska innebörd.
- Förmedla positiva associationer! Världen måste givetvis få beskrivas som den ser ut, men tonläget bör aldrig vara fördömande och aldrig enbart fokuserat på problemen. Vi vill så långt det är möjligt fokusera på de positiva värden Fairtrade bidrar till och på konsumentens möjligheter att påverka och förbättra. Vi är även restriktiva med att kritisera andra märkningar och företag.
- Förmedla att det är enkelt att som konsument göra skillnad!

Målgrupp

- Målsättningen är att så många som möjligt ska efterfråga och köpa Fairtrade-märkta produkter. Därför undviker vi budskap som förstorar köpbeslutet mer än nödvändigt. Att köpa Fairtrade-märkta produkter ska vara ett enkelt val, och behöver inte vara kopplat till "hög moral" eller "politiskt medveten konsumtion".
- En ambassadör bör framförallt rikta sig till sitt lokala område; butiker, caféer, media, politiker, konsumenter i allmänhet och framförallt sina nära och kära! Den lokala anknytningen ger bästa genomslagskraft!

Innehåll

Presentation och liten kommunikationsskola.....	2
Omvärldsanalys ur ett pedagogiskt perspektiv – bakgrund till varför skolan bör arbeta med Fairtrade.....	4
Förklaringar och fördjupningar till bildspelet	6
Fakta om kakao och choklad	12
Bilaga 1.....	13
Bilaga 2	15
Bilaga 3	16
Bilaga 4	17
Bilaga 5	18
Bilaga 6	19
Bilaga 7.....	20

Omvärldsanalys ur ett pedagogiskt perspektiv

Nedan förklaras vilket stöd skolan har för att arbeta med frågan om Fairtrade och det ges också exempel på vad det står i skolans styrdokument.

Läroplanerna och lärares yrkesetiska principer

Läroplanerna har sin grund i bland annat tre internationella överenskommelser:

- FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- FN:s rekommendation om utbildning för internationell förståelse, vilken omfattar alla stadier och former av utbildning från förskola till vuxenutbildning

Några exempel på vad som föreskrivs i överenskommelserna är:

"Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet".

Art. 6, konventionen om barnets rättigheter.

"Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning (...) och skall särskilt göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgänglig för alla".

Art. 28, konventionen om barnets rättigheter.

"Ökade ansträngningar bör göras för att utveckla och förmedla ett internationellt och interkulturellt synsätt på alla stadier och i alla former av utbildning".

FN:s rekommendation om utbildning för internationell förståelse

Några exempel på vad som står i Läroplanerna och i de yrkesetiska principerna är:

"... i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor".

Lpo 94 – 2: Mål och riktlinjer

"... verka för att fritidshemmen präglas av ett förhållningssätt där olika kulturer och flerspråkighet ses som en tillgång".

Fritidshemmens allmänna råd; Ett mångkulturellt samhälle

"... egna och andras rättigheter skall lyftas fram och synliggöras".

Lpfö 98; Förskolans värdegrund och uppdrag

"Ta ansvar inte bara för att eleverna lär, utan också för vad de lär".

De yrkesetiska principerna

Läs mer:

www.fn.se

www.undp.se

Läroplanen för förskolan, Lpfö 98

Fritidshemmens allmänna råd

Läroplanen för grundskolan, Lpo 94

Skolverkets skrift "Överenskommet! Fem internationella överenskommelser som ligger till grund för de nya läroplanerna"

Agenda 21

Agenda 21 processen syftar till ekonomisk, ekologisk och social hållbar utveckling där det framhålls att *"alla länder bör sträva efter att främja hållbara konsumtionsmönster"* och att *"de utvecklade länderna bör gå i spetsen när det gäller att uppnå hållbara konsumtionsmönster"*.

Agenda 21 1992, kap 4, FN

Millenniemålen

Millenniedeklarationens åtta mål har formats för att halvera fattigdomen fram till 2015. 2008 stod 192 länder bakom millenniedeklarationen. Millenniemål åtta handlar om att utveckla ett globalt partnerskap mellan rika och fattiga länder genom ökat bistånd, rättvisare handel och lättade skuldbördor. I Sverige finns ett nätverk av organisationer, studieförbund, institut och företag som arbetar för att förverkliga millenniemålen.

PGU

Svensk politik för global utveckling (PGU) innebär att alla politikområden ska vara med och bidra till fattigdomsminskning i världen, *"en samlad politik för rättvis och hållbar global utveckling"*.

Läs mer:

www.millinniemalen.se
www.sida.se
www.sweden.gov.se/sb/d/6936
www.hdr.undp.org
www.worldbank.org

Förklaringar och fördjupningar till bildspelet

Bild 1 Nu startar vi Tema Fairtrade

→ Klick

Bild 2 Fairtrade-märket

Bildspelet inleds med en bild på certifieringsmärket och två frågeställningar. Känner du igen märket? Vad tycker du att märket föreställer? Certifieringsmärket ska symbolisera mötet mellan producent och konsument i en global värld. Det är dock upp till var och en vad man tycker sig se. För en kort dialog om detta.

→ Klick

Bild 3 Fairtrade-märket med bild på en vinkande producent

Här visas certifieringsmärket igen, tillsammans med en bild på en vinkande kvinna som arbetar på ett Fairtrade-certifierat rosplantage i Kenya. Denna bild gör att vi lättare associerar Fairtrade-märket med en vinkande människa som sträcker upp handen och ger oss en vink från butikshyllan när vi handlar. Informera om att du ska berätta om vad märket betyder och varför man ska hålla utkik efter det.

FAKTA: Fairtrade är en oberoende produktmärkning, där certifieringen och kontrollerna utförs av FLO-Cert (ett oberoende internationellt kontrollorgan med ISO65-ackreditering). Fairtrade är en märkning på produkter, inte en märkning på företag, butiker, städer, företeelser etc. Om en produkt bär certifieringsmärket kan du vara säker på att den är certifierad i enlighet med internationella Fairtrade-kriterier, utarbetade av Fairtrade Labelling Organizations International (FLO, paraplyorganisation för Fairtrade). I dagsläget finns kriterier för ett 20-tal produktgrupper, t.ex. kaffe, te, kakao, bomull och bananer.

→ Klick

Bild 4 ÖVNING: Fairtrade-märket

Kopiera upp bilaga 1, klipp ut ett litet certifieringsmärke till var och en av eleverna och be dem färglägga dem i de rätta färgerna. Klistra därefter in certifieringsmärket på pappersarket. Äldre barn kan med fördel pröva att rita det direkt på papperet - bilaga 2.

FAKTA: Fairtrade är en oberoende produktmärkning som skapar förutsättningar för odlare och anställda i utvecklingsländer att förbättra sina arbets- och levnadsvillkor. Varorna är producerade med respekt för mänskliga rättigheter och en Fairtrade-certifierad producentorganisation måste också arbeta systematiskt med att minska sin miljöpåverkan och integrera miljöhänsyn i hela verksamheten.

→ Klick

Bild 5 Varför behövs Fairtrade?

→ Klick

Bild 6 Många människor lever i fattigdom

Många människor i fattiga länder tjänar så lite pengar att det inte räcker till mat, kläder eller skolböcker till sina barn. De har heller inte pengar nog att gå till doktorn när de är sjuka. Hur är det hos er? Prata gärna med eleverna om förhållandena och jämför med antalet barn i klassrummet, 20 % eller 1/5 av världens befolkning är alltså fattiga enligt definitionen. Ett tips är att konkretisera detta genom att låta eleverna dela på en chokladkaka, 20 % av eleverna får 80 % av chokladen.

FAKTA: 1,4 miljarder av jordens 6,8 miljarder människor, enligt www.worldometers.info, lever i extrem fattigdom och måste klara sig på ca 1,25 dollar per dag. I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 23, beskrivs rätten till en tillfredsställande ersättning. Detta kan tolkas som en levnadslön som minst motsvarar den anställdes och denne familjs grundläggande behov av mat, tak över huvudet, kläder, hygienartiklar, sjukvård, skola och ett litet sparande.

→ Klick

Bild 7 Många barn tvingas arbeta

Alla barn i världen har rätt att gå i skolan. Men många barn går inte i skolan utan arbetar istället, de lär sig aldrig att läsa och skriva. Hur är det hos er? Diskutera varför det är viktigt att kunna läsa och skriva. Fråga barnen vad man kan ha för nytta av att kunna läsa och skriva och relatera till barnens egna erfarenheter.

FAKTA: Mellan 160 000 och 220 000 barn i världen arbetar istället för att gå i skolan, dvs utsätts för tvångsarbete. I FNs barnkonvention används ordet barn i betydelse en människa som inte fyllt 18 år. 158 miljoner barn mellan 5-14 år arbetar (Unicef). Och 12,3 miljoner människor tvångsarbetar (ILO). Enligt <http://europa.eu> (2008) finns 2,2 miljarder barn i världen. En sjättedel, oftast flickor, går inte i skolan. Det kan illustreras med att 17 % av barnen i en klass inte får lära sig läsa och skriva, dvs. 3 barn i en klass med 18 elever eller 5 barn i en klass med 30 elever. 75 % av världens fattiga lever på landsbygden enligt www.fao.org.

→ Klick

Bild 8 ÖVNING: Påbörja din egen historia. Rita, måla eller skriv.

På bilaga 2 kan eleverna redan nu få sätta ord eller bild på det du berättar. Låt dem påbörja en berättelse om Fairtrade där de skriver stödord eller någon mening i varje ruta. Yngre barn kan med fördel måla sin historia, som de kommer att arbeta med allt eftersom. Blanda gärna text i rutorna med egna bilder. Det blir ett sätt att befästa sina nyvunna kunskaper och att sätta ord på det de lär sig.

→ Klick

Bild 9 Många vuxna har farliga arbeten

Många vuxna i fattiga länder har farliga arbeten och får inte hjälp när det gör sig illa på arbetet eller är sjuka. De får inte heller hjälpas åt att förbättra sina arbetsvillkor. Hur är det hos er? Prata gärna om hur viktigt det är att få vara med och bestämma, i t.ex. klassråd och elevråd.

FAKTA: Av FN:s 181 medlemsländer har endast 150 ratificerat konvention 87 om föreningsfrihet eller organisationsrätt. Det innebär att i 31 av FN:s länder säger landets regeringar att man inte får bilda fackföreningar och driva gemensamma frågor som hör arbetsplatsen till. Fortfarande förföljs och förhindras människor runt om i världen att engagera sig fackligt och 2008 dödades minst 76 fackliga företrädare i världen enligt www.lotcobistand.se. I FN-organet ILO kommer arbetsgivare, regeringar och fackliga representanter i juni varje år till Geneve för att bland annat diskutera dessa och andra arbetsrättsliga frågor under International Labour Conference. ILO – International Labour Organisation: www.ilo.org.

→ Klick

Bild 10 Vi behöver regler och lagar

Det finns regler och lagar som talar om hur vi får vara mot varandra och mot vår natur. Vi måste vara rädda om varandra och om vår natur så att den mår bra. Tala gärna om elevernas erfarenheter av regler, från skolans område i elevråd eller klassråd, i klassrummet, på fotbollsplanen osv. Berätta att det finns regler även när vi köper varor av varandra och att Fairtrade är ett sätt att garantera att reglerna har följts.

FAKTA: Lärande om hållbar utveckling - som tillgodoser våra behov på ett sådant sätt att vi inte äventyrar kommande generationers möjlighet att tillgodose sina – ska utformas så att skolan bidrar med olika perspektiv på området. Handelsregler regleras också vilket du kan läsa mer om via de länkar som hänvisas till på sidan 4 och 5.

→ Klick

Bild 11 ÖVNING: Fortsätt din historia. Rita, måla eller skriv.

→ Klick

Bild 12 Vad är Fairtrade?

Fairtrade-certifieringen har sin grund i de internationella kriterier som är utvecklade av Fairtrade Labeling Organizations International (FLO). Dessa generella kriterier rör alla producenter oavsett vilken produkt det gäller. Kriterierna skiljer sig något åt beroende på om producenten är en enskild odlare (småskaligt jordbruk) eller en större arbetsgivare med anställd arbetskraft. Kriterierna baseras på ILO:s kärnkonventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet samt syftar till ekonomisk och social utveckling samt ökad miljöhänsyn.

FAKTA: *Lärande om hållbar utveckling - som tillgodoser våra behov på ett sådant sätt att vi inte äventyrar kommande generationers möjlighet att tillgodosesina – ska utformas så att skolan bidrar med olika perspektiv på området.*

Internationell handel är en nödvändighet för de flesta länders utveckling. För att de allra fattigaste länderna ska kunna dra nytta av den potential som internationell handel innebär krävs bland annat tydligare och rättvisare handelsregler. Det behövs även investeringar för att stärka länders kapacitet vid handelsförhandlingar och investeringar i infrastruktur som gör det möjligt för odlare att nå internationella marknader med sina varor.

→ Klick

Bild 13 Fairtrade-märkta varor

Bilden visar ett urval av de ca 1000 produkter som finns i Sverige. Produkterna är indelade i ca 20 varugrupper, t.ex. kaffe, te, kakao, bomull och bananer. Fråga gärna barnen vilken deras favorit är!

→ Klick

Bild 14 ÖVNING: Leta Fairtrade-märkta varor

Här kan eleverna använda bilaga 3 med bara bokstäver eller bilaga 4 med bokstäver och siffror som är lite lättare. Det finns 14 olika varor att hitta. Facit finns som bilaga 5.

→ Klick

Bild 15-20 förklarar de kriterier som ligger till grund för Fairtrade-certifieringen. Överskrifterna i Power-Pointen är förenklade, och kriterierna som Fairtrade brukar beskriva dem står inom citationstecken.

Bild 15 Med Fairtrade får odlarna bättre betalt

”Odlare och anställda får förbättrade ekonomiska villkor”

- När du väljer Fairtrade-märkt bidrar du till att odlare och anställda får förbättrade ekonomiska villkor, en inkomst som ger möjlighet till en bättre levnadsstandard och ökad ekonomisk trygghet.
- Fairtrade är den enda produktmärkningen som säkerställer att betalningen till odlarna som lägst ska täcka produktionskostnaderna, genom ett s.k. minimipris. Det fungerar bl.a. som en säkerhet för odlarna när världsmarknadpriset sjunker till nivåer som inte går att leva på. Dessutom får odlarna en premie, som används för investeringar i närsamhället.
- Kriterierna innebär också att odlarna kan efterfråga förhandsbetalning i avtalet på upp till 60 % av det avtalade priset, samt krav på långsiktiga handelsavtal.

→ Klick

Bild 16 ...så att de kan bygga skolor, brunnar, vägar...

”Lokalsamhället utvecklas socialt och ekonomiskt”

- När du väljer Fairtrade-märkt bidrar du till samhällsutveckling, bl.a. genom premien som används för att utveckla samhället socialt och ekonomiskt.

→ Klick

Bild 17 ...och barnen kan gå i skolan

”Barnarbete och diskriminering motverkas”

- När du väljer Fairtrade-märkt motverkar du barnarbete. En förbättrad familjeekonomi gör t.ex. att barn kan gå i skolan istället för att arbeta. Därtill används ofta premien till investeringar i skolbyggnader och skolmaterial till barn och unga i lokalsamhället.
- När du väljer Fairtrade-märkt är du med och motverkar diskriminering p.g.a. etnicitet, kön, hudfärg, ålder, religiös tillhörighet, etc.

→ Klick

Bild 18 Man jobbar för att göra det säkrare på arbetsplatsen

”Demokratin och organisationsrätten främjas”

- Demokratin främjas. När du väljer Fairtrade-märkt bidrar du till demokratiutveckling i världens utvecklingsländer, en möjlighet för odlare och anställda att få ökat inflytande och medbestämmande i sitt arbete och sin vardag.

→ Klick

Bild 19 Gemensamma frågor diskuteras

- När man väljer Fairtrade-märkt bidrar man till att anställda i världens utvecklingsländer får möjlighet att organisera sig fackligt.

→ Klick

Bild 20 Miljön blir bättre

”Miljöhänsyn och ekologisk produktion främjas”

- De som odlar ekologiskt får en högre premie för sina varor och även extra betalt. Det skall också finnas en plan för hur miljön skall förbättras.

FAKTA: Fairtrade bidrar till ökad miljöhänsyn och omställning till ekologisk produktion i världens utvecklingsländer. Det handlar t ex om ansvar för grund- och ytvatten, skydd av utrotningshotade arter i området, hänsyn till biologisk mångfald och buffertzoner för att skydda känsliga områden. Som grund för förbudna kemikalier och bekämpningsmedel finns FLO:s Prohibited Materials List. Om odlingen /produktionen är ekologiskt certifierad får odlarna ett ytterligare högre pris för varan, detta kallas ekologisk prisdifferential.

→ Klick

Bild 21 Övning: Markera de länder där Fairtrade-varor odlas

Bilden visar de länder där råvarorna i Fairtrade-märkta produkter produceras och/eller växer (ljusgröna) och de länder där vi handlar varorna (ljusblå). I Mexico, som är randigt, både produceras det och handlas Fairtrade-märkt.

Låt eleverna markera på sina egna kartor, bilaga 6, eller gör en gemensam stor karta med hjälp av en projektor. Visa var Sverige ligger och prata gärna om var eleverna själva har varit, känner någon som bor eller kommer ifrån. Fairtrade riktar sig till utvecklingsländer, inom de områden där det finns ett behov av att förbättra de ekonomiska och sociala förhållandena för odlare och anställd arbetskraft. Fairtrade-certifierade producentorganisationer finns i Afrika, Asien och Latinamerika.

FAKTA: Alla Fairtrade-märkta produkter kommer från utvecklingsländer i Afrika, Asien och Latinamerika. Idag finns det Fairtrade-certifierade producentorganisationer i drygt 50 länder, men fler länder har möjlighet att arbeta med Fairtrade. Fairtrades geografiska räckvidd (geographical scope) täcker alla låg- och mellaninkomstländer definierade enligt Världsbanken. (Exkluderat är europeiska länder – även Turkiet och Östeuropa – samt G8-länder eftersom dessa länder kommit längre gällande arbetslagsstiftning och där det finns en fungerande kontroll hos myndigheterna för att följa upp att detta efterlevs).

→ Klick

Bild 22 Övning: Fortsätt din historia. Rita, måla eller skriv!

→ *Klick*

Bild 23 Från Peru till Sverige

→ *Klick*

Bild 24 Vad är det här?

Bilden visar en kakaoböna i Peru. Alla Fairtrade-märkta produkter kommer från utvecklingsländer i Afrika, Asien och Latinamerika. För mer information om kakaobönan och chokladindustrin, se s. 12.

→ *Klick*

Bild 25 Vad är det här?

Bilden visar kakaobönor som torkar.

→ *Klick*

Bild 26 Choklad

→ *Klick*

Bild 27 Familjen Orozco från Peru

Nedan följer en berättelse om familjen Orozco. Använd gärna den eller ett möte med en odlare du själv har haft för att levandegöra vad Fairtrade kan bidra till.

Jag tänkte berätta om en familj som odlar kakao i Peru. Det här är Fernando Calle Orozco och hans tre söner som bor i byn Palo Blanco i norra Peru. Visa gärna var Peru ligger på er karta.

Kakaoodlingarna i Palo Blanco ser ut som en fruktträdgård. Här växer kakaoträden blandat med mango, banan och andra frukter. Odlingen är ekologisk och blandningen av grödor bidrar till att förbättra näringen i jorden för kakaon. Här äger Fernando Calle Orozco en hektar mark. Det är ungefär ett lika stort område som en fotbollsplan.

Sedan tre år tillbaka har odlarna här bildat en gemensam organisation och blivit medlemmar i CEPICAFE. Det innebär att de nu kan exportera sin kakao som Fairtrade-certifierad till Canada och Europa. Nu när de är 32 odlare i organisationen har priserna stigit och de får bättre betalt för sin kakao. Förut odlade Fernando också citroner för att sälja på den lokala marknaden. Men det var väldigt svårt att få det att gå ihop. I dag har han bättre kunskap om odlingsteknik och kan sälja kakao med bättre kvalitet, därför får han också mer betalt och har kunnat börja arbeta mer långsiktigt.

En av de långsiktiga planerna är att förbättra vattenanvändningen på odlingarna. De har tillsammans varit med och bestämt att kommunen ska borra nya bättre brunnar. Nästa steg är att investera i en elektrisk pump som kan användas i de nya brunnarna. Vi hoppas så klart att svenska och europeiska konsumenterna ska vilja köpa mer av vår kakao så att vi kan fortsätta förbättra Palo Blanco och våra odlingar, berättar Fernando. Om Fernando fick mer pengar för sin kakao vill han använda dem för att kunna skicka sina söner till universitetet. Helst vill han att de ska få en teknisk utbildning. Hans äldsta son som också heter Fernando är 16 år och berättar att han gärna skulle vilja bli topograf och rita kartor.

→ *Klick*

Bild 28 Hur kan jag påverka?

→ *Klick*

Bild 29 ÖVNING: Gör en tankekarta – rita/skriv vilka ni vill påverka!

Här kan ni tillsammans prata om för vilka ni vill berätta om Fairtrade. Gör en gemensam eller låt eleverna göra varsin tankekarta. En med fokus på VAR de vill påverka och en annan med fokus på VILKA de vill påverka.

→ *Klick*

Bild 30 Tack för att du handlar Fairtrade-märkt!

Bilden visar barn på en skola i Kenya, deras föräldrar är kaffeodlare i området.

→ *Klick*

Bild 31 ÖVNING: Skriv på era små diplom!

Kopiera upp diplom som finns som bilaga 7 till alla i klassen och låt eleverna rita sitt ansikte på kortet, eller klistra in ett litet kort. De kan också klistra in diplomet på den sista bilden om de önskar.

→ *Klick*

Bild 32 ÖVNING: Avsluta din historia. Rita. Måla eller skriv!

→ *Klick*

Bild 33 Slut!

Kakao och choklad

Kakao är en uråldrig krydda som genom historien använts som naturläkemedel såväl som ingrediens och krydda i matlagning. I västvärlden förknippas kakao ofta med godis, t ex chokladkakor, bakverk eller drickchoklad. I Sverige konsumerar vi hela sju kilo choklad per år och person. Vad man som chokladfantast dock många gånger inte tänker på är att kakaon i det godis man äter kan vara producerad under förhållanden som har kränkt mänskliga rättigheter och är allt annat än "goda".

Västafrika har sedan mitten av 1900-talet varit produktionscentrum för kakao, med Ghana och Elfenbenskusten som de mest framträdande exportländerna. Andra viktiga länder för kakaoindustrin är Brasilien, Malaysia och Nigeria. För fler än 30 av världens utvecklingsländer har kakaoindustrin stor betydelse för samhällsekonomin med uppskattningsvis cirka 14 miljoner människor sysselsatta inom råvaruproduktionen av kakao. I Ghana står kakaoproduktionen till exempel för hela 40 procent av landets totala exportintäkter. Dessvärre är det en väldigt liten andel av vinsten som kommer de människor som arbetar med att odla kakao till del.

Låga priser och dålig tillgång till marknaden

Likt många andra råvaror har världsmarknadspriset på kakao fallit under de senaste årtiondena, vilket resulterat i att kakao-odlarna fått allt sämre möjligheter att kunna försörja sig på sitt arbete. Odlarna betalas ofta priser som understiger kostnaden för själva produktionen vilket innebär stora svårigheter att upprätthålla en dräglig levnadsstandard för sig själv och sin familj. Precis som inom kaffeproduktionen består svårigheten för odlarna i att skapa handelsförbindelser och ta sig in på världsmarknaden. Detta har resulterat i ett handelssystem som bygger på många mellanhänder som själva tar en stor del av vinsten.

Barnarbete vanligt förekommande

Under det senaste årtiondet har fältundersökningar visat att barnarbete är vanligt förekommande inom kakaoindustrin. Hundratusentals barn uppskattas arbeta under slavliknande förhållanden i en hård arbetsmiljö.

Vad gör Fairtrade?

Kakao var en av de första produkterna som det utarbetades Fairtrade-kriterier för. Det första kooperativet certifierades av Fairtrade Sveriges systerorganisation i Holland 1993 som en följd av kakao-odlarnas svåra ekonomiska och sociala situation. Idag finns det ett tjugotal certifierade producentorganisationer för kakao i Afrika och Latinamerika, med Peru som största enskilda producentland.

Kakao odlas huvudsakligen genom småskaligt jordbruk. Därför kan endast kooperativ, eller liknande organisationsformer, certifieras enligt Fairtrades kriterier. Kooperativens medlemsantal kan vara allt ifrån ett hundratal ända upp till tiotusentals enskilda odlare som organiserat sig i syfte att enklare kunna sälja sin skörd.

Kriterier för kakao

Kriterierna för kakao följer FLO:s generella kriterier men har även produktspecifika kriterier som bland annat innehåller:

- Uttryckliga regler för kemikaliehantering inklusive hälsofrämjande åtgärder gällande kakaoproduktion.
- Regler för långsiktiga handelsrelationer.
- Möjlighet till förskottsbetalning på upp till 60 % av skördevärdet om producenten önskar det.
- Angivelser för ett minimipris som alltid ligger över produktionskostnad och världsmarknadspriset.
- En premie på 150 US dollar/ton sålt kakao betalas ut till producentorganisationens medlemmar med

syftet att stimulera lokal samhällsutveckling och investeringar i produktionen. Medlemmarna bestämmer själva vad de vill använda premien till, så länge beslutet inte strider mot kriterierna. Exempel på vad premien har använts till hos några av producenterna: skolbygge i lokalsamhället, fonder för utlåning av mikrokrediter, investeringar i ekologiskt jordbruk eller i produktionsfaciliteter, diversifiering av grödor för att öka inkomstmöjligheterna.

Rapporter

Läs gärna rapporten: "[Chokladens mörka hemlighet](#)", Swedwatch, 2006

På kakaokooperativet Conacado i Dominikanska republiken har premien bl a gått till konstruktion av vattenbrunnar i samhället kring produktionen.

De mogna frökapslarna skärs ned från träden med machetes, varefter de våta kakaobönorna plockas ut för att jäsas och torkas.

Bilaga 2: Tema Fairtrade för skolans år 1-6

Bilaga 3: Tema Fairtrade för skolans år 1-6

A	S	D	F	G	H	J	K	L	Ö	Ä	Å	P	O	H	U	T	R	E	W
X	C	V	B	N	M	P	O	I	U	Y	T	E	R	O	S	O	R	W	Q
Q	W	E	F	R	T	Y	U	H	B	G	E	D	C	N	M	N	U	O	Z
D	P	S	O	C	K	E	R	V	F	T	E	W	Q	U	C	K	D	M	E
C	V	H	T	Q	W	E	R	T	Y	U	G	L	J	N	Z	X	B	P	R
I	T	J	B	D	F	G	H	J	K	Y	L	K	T	G	X	V	O	O	F
M	N	V	O	Z	M	J	U	B	A	N	A	N	E	R	C	B	M	I	V
R	E	T	L	T	R	F	F	D	Q	Z	S	J	E	Y	V	N	U	U	B
A	P	E	L	S	I	N	E	R	T	B	S	H	R	T	B	M	L	Y	G
F	P	L	A	M	N	B	G	T	R	F	V	G	C	H	O	K	L	A	D
N	Y	U	R	K	H	N	K	F	W	E	R	F	D	R	N	O	N	T	H
G	Z	X	C	K	A	K	A	O	H	J	K	S	F	W	M	T	B	R	Q
F	I	H	Q	W	E	R	F	R	T	Y	U	J	U	I	C	E	V	E	W
E	V	X	C	V	B	N	F	D	F	G	T	Z	Å	Q	T	Å	F	W	E
D	X	C	V	B	N	M	E	P	O	I	U	Y	M	U	S	L	I	T	R

Bilaga 4: Tema Fairtrade för skolans år 1-6

0	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0	9	8	7	H	6	5	4	3	1
1	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	R	O	S	O	R	2	2
2	3	2	F	1	0	9	8	7	6	5	4	3	6	N	8	9	0	1	3
3	2	S	O	C	K	E	R	3	6	5	4	2	7	U	7	3	2	1	4
4	1	3	T	2	1	0	9	8	7	3	G	1	8	N	6	4	B	0	5
5	0	4	B	6	7	8	9	0	1	2	L	0	9	G	5	5	O	9	6
6	9	5	O	1	2	3	4	B	A	N	A	N	E	R	5	6	M	8	7
7	8	9	L	0	9	8	7	6	5	4	S	1	0	9	8	7	U	7	8
A	P	E	L	S	I	N	E	R	3	2	S	1	2	3	4	5	L	6	9
6	7	4	A	6	7	8	4	5	6	7	8	9	C	H	O	K	L	A	D
5	8	3	R	1	0	9	K	3	2	1	0	9	8	7	6	4	1	0	1
4	9	2	5	K	A	K	A	O	9	0	1	2	3	4	5	T	2	9	2
3	0	1	0	9	8	7	F	8	7	6	5	J	U	I	C	E	3	8	3
2	1	2	3	4	5	6	F	1	2	3	4	9	8	7	6	5	4	7	4
1	0	9	8	7	6	5	E	4	3	2	1	0	M	U	S	L	I	6	5

Bilaga 5: Tema Fairtrade för skolans år 1-6 – Facit

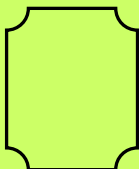
														H						
														R	O	S	O	R		
			F											N						
		S	O	C	K	E	R							U						
			T							G				N				B		
			B							L				G				O		
			O					B	A	N	A	N	E	R				M		
			L							S								U		
A	P	E	L	S	I	N	E	R		S								L		
			A											C	H	O	K	L	A	D
			R				K													
				K	A	K	A	O											T	
							F					J	U	I	C	E				
							F													
							E							M	U	S	L	I		

Du får ett diplom!

Här kan du sätta in en bild på dig själv!

.....
har lärt sig
mer om Fairtrade

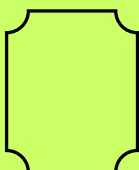
Underskrift av:

.....
Lärare/ambassadör

Du får ett diplom!

Här kan du sätta in en bild på dig själv!

.....
har lärt sig
mer om Fairtrade

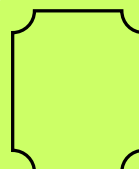
Underskrift av:

.....
Lärare/ambassadör

Du får ett diplom!

Här kan du sätta in en bild på dig själv!

.....
har lärt sig
mer om Fairtrade

Underskrift av:

.....
Lärare/ambassadör